

כנגד ארבעה בנים דיברה התורה מעריך שיעור לכיתות ה'

שיעור 1 – כנגד ארבעה בנים

מטרות

- הכרות עם מדרש ארבעת הבנים, על מגוון פרשנויותיו.
- הבנה שההגדה של פסח, ומדרש ארבעה בנים בפרט, הינם סמל הניתן לפרשנויות שונות.
- הבנה שהחברה מורכבת מאנשים שונים, בעלי צרכים שונים, וחשיבות ההתייחסות לצרכים השונים של כל אדם.

מהלך

1. נקרא את הטקסט מההגדה ונשאל

כנגד ארבעה בנים דברה תורה: אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם, ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר? "מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי אלהינו אתכם?" ואף אתה אומר לו כהלכות הפסח: "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן". רשע מה הוא אומר? "מה העבדה הזאת לכם?", לכם - ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל, כפר בעקר. ואף אתה הקהה את שניו ואמר לו: "בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים" (שמות יג ח), לי - ולא לו. אילו היה שם, לא היה נגאל. תם מה הוא אומר? "מה זאת? ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו יי ממצרים, מבית עבדים". ושאינו יודע לשאול - את פתח לו, שנאמר: "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה יי לי בצאתי ממצרים".

- סמנו מילים לא ברורות בטקסט (המורה תבאר).
- נבקש לתאר את מאפייני ותכונות ארבעת הבנים, וכן מה מצופה מכל אחד מהבנים.
- נשאל: מה אומר כל בו ומה התשובה הניתנת לו? מה הקשר בין השאלה לתשובה?
- מה מעיד על חכמה בשאלת החכם? (בקיאות בפרטים, הוא חלק מהכלל)
- מה מעיד על רשעות בשאלת הרשע? (זלזול, הוא אינו חלק מהכלל)
- מה מעיד על תמימות בשאלת התם (שואל ללא ידע)
- מה ההבדל בין השאלות ובין התשובות? מדוע לכל בן יש תשובה שונה? (ההורה נותן מענה לילד לפי סוג השאלה שהוא שואל – מול שאלה שונה, תשובה שונה)

- מדוע חשוב להביא את ארבעת הדמויות? מדוע כולם בנים? מדוע אין בנות? איזה מסר מעבירה ההגדה? (מדובר על תקופה שמתייחסים רק לבנים; לעיתים במדרש כאשר כותבים 'בנים' מתייחס הן לנשים והן לגברים)

ע"פ תלמוד ירושלמי מסכת פסחים דף ע"ב – הגדה קיבוצית

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה:

אחד חכם, אחד רשע, אחד תם, אחד שאינו יודע לשאול.

חכם – מהו אומר? מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צווה יי' אלוהינו אותנו?

אף אתה אמור לו: "בחזק יד הוציאנו ה' אלוהינו ממצרים מבית עבדים."

רשע – מהו אומר? מה העבודה הזאת לכם מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה?

לכם ולא לו, כיון שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר, אף אתה אמור לו: "בעבור זה עשה ה' לי." לי עשה, לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להיגאל משם לעולם.

תם – מה אומר? מה זאת?

אף את למדו הלכות פסח – שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, שלא יהא עומד מחבורה זו ויכנס לחבורה אחרת.

שאינו יודע לשאול – את פתח לו תחילה. "בני זכור תזכור עבדים היינו במצרים".

שיעור 2 – ארבעת הבנים בכל אחד מאתנו

מטרה: הכרות עם מדרשים שונים למדרש ארבעת הבנים.

מהלך

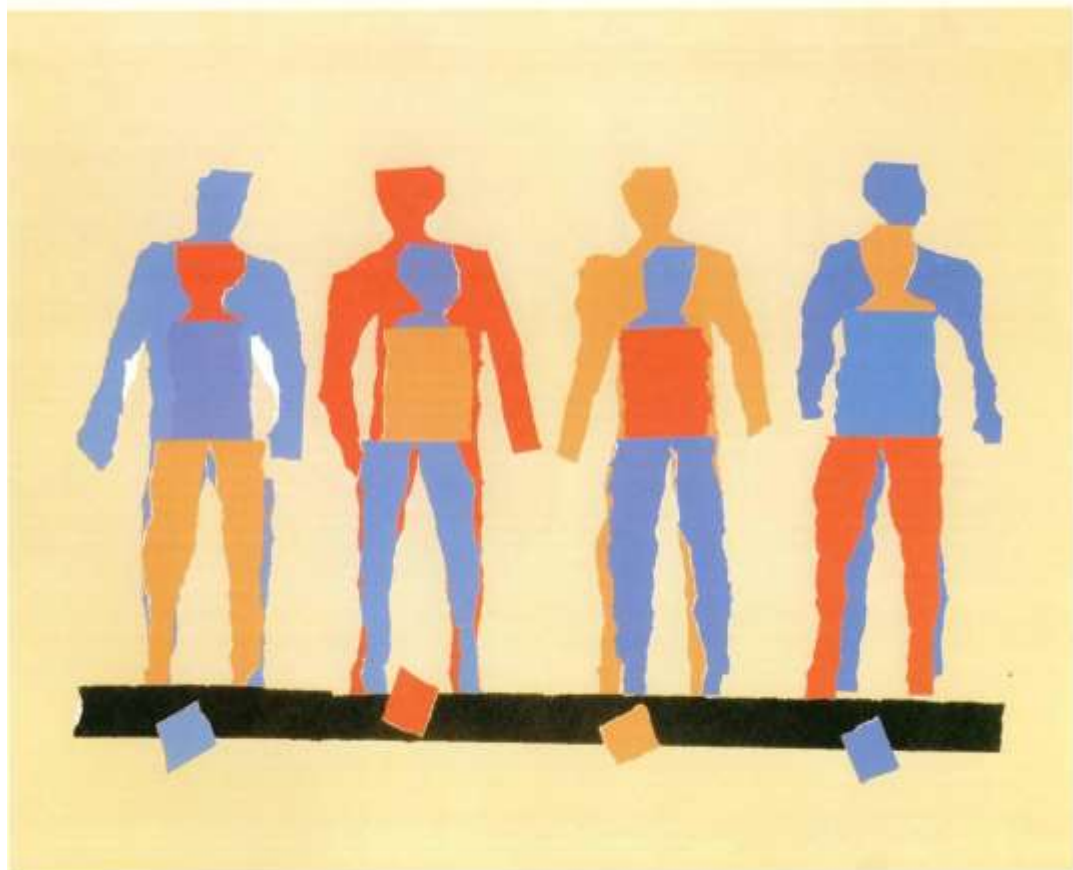
1. נשאל:

- מי הדמות האהובה עליכם/ו מבין ארבעת הבנים? מדוע?
  - למי אתם מרגישים/ות הכי קרובים/ות?
2. ישנו מדרש המפרש את ארבעת הבנים כארבעה שלבים בהתפתחות: שאינו יודע לשאול – תינוק, תם – ילד, רשע – נער (גיל ההתבגרות, מרד), חכם – בוגר. נשאל:
- לפי פרשנות זו – עם איזו דמות אתם/ן מזדהים/ות?
  - הרשע: מדוע הנער הוא רשע? מה קורה בגיל ההתבגרות שגורם לנו להיות רשעים? כיצד כדאי למבוגרים להתייחס למרד זה? האם היחס בהגדה הוא יחס נכון?
3. ישנו מדרש הטוען שארבעת הבנים הם חלקים שונים באישיות. כלומר, שבכל אחד מאיתנו יש את כל ארבעת הבנים. נשאל:
- האם אתם מסכימים עם פרשנות זו? מה המשמעות של פרשנות זו?
4. נקרא קטע של יריב בן אהרון, מקיבוץ ראש הנקרה, בהמשך למדרש הבנים כחלקים באישיות.
- יש בי רתיעה מסטריאוטיפים. מהדבקת מדבקות. לכן אומר: כנגד ארבעה בנים שיש בכל בן, ארבעה קולות שיש בכל אישיות – דיברה התורה. בכל בן יש את החכם שבו, הרשע, התם ושאינו יודע לשאול. צירוף מיוחד של קולות ומרכיבים מונח ביסוד כל אחד מאיתנו. ויש, כך אני מאמין, בכח המעשה החינוכי [שאילת השאלות בליל הסדר] לשנות את המאזן הפנימי שביניהם.

נשאל:

- האם אתם/ו מרגישים/ות שאתם/ן יכולים/ות לעשות שינוי במינוח הפנימי שלכם/ן ביחס לתכונות של ארבעת הבנים?
- האם החברים והחברות לכיתה יכולים לסייע לכם/ן לעשות שינוי במינוח הפנימי? כיצד ניתן לעזור זה לזו בשינוי זה?

1982 © דן רייזינגר

ציור – דן רייזינגר
(ניתן להעזר בתמונה לטובת מדרש תמונה)

שיעור 3 – יצירה אישית

כל תלמיד/ה יוצר/ת את ארבעת הבנים/ הבנות שלו/ שלה באמצעות חומרי יצירה מגוונים.

